

ISSN-0352-5724 | UDK 80/81(082)

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

ЛIII/2

НОВИ САД
2010

СКУП ПОСВЕЋЕН ЕТНОЛИНГВИСТИЦИ,
ОНОМАСТИЦИ И ЕТИМОЛОГИЈИ

Међународна научна конференција „Етнолингвистика. Ономастика. Етимологија”, одржана је у Јекатеринбургу (Русија) од 8. до 12. септембра 2009, у организацији Института за руски језик РАН „В. В. Виноградов”, Института за славистику РАН и Уралског државног универзитета „А. М. Горки” (односно Катедре за славистику његовог Филолошког факултета) као и под покровитељством Етнолингвистичке комисије при Међународном славистичком комитету.

Конференција је окупила деведесетак (од преко стотину пријављених) учесника из целе Русије и иностранства — Аустрије, Белгије, Белорусије, Летоније, Пољске, САД, Србије, Чешке, Финске.

У оквиру свечаног отварања конференције, након обраћања проректора за научна питања Уралског универзитета проф. Алексеја Олеговича Иванова, председника организационог комитета Елене Љвовне Березович и управника катедре за руски језик и општу лингвистику Марије Едуардовне Рут, уводно предавање на тему мансијске топонимије као историјског и етнографског феномена одржао је почасни професор Уралског државног универзитета Александар Константинович Матвејев.

Током три радна дана рад конференције одвијао се на три колосека који су у основи одговарали лингвистичким гранама наведеним у њеном наслову. Оне су често различито комбиноване приликом формирања одговарајућих секција, што је било условљено пре свега интердисциплинарним профилом већине реферата.

Ономастичкој тематици у ужем смислу биле су посвећене три сесије. У првој преподневној сесији на програму су били реферати о личним именима у асоцијативно-вербалној мрежи (Н. В. Василјева), о структури, узајамној вези компонената, денотативним и конотативним аспектима ономастичке семантике руских антропонима (В. И. Супрун), о библијским антропонимима у пословицама (О. Е. Фролова), о германским позајмљеницама у топонимији Заволочја (А. Л. Шилов). У поподневној сесији првог дана изложени су радови о начинима настанка незваничних имена градова (М. В. Ахметова, Е. В. Кулешов), о статистичкој анализи незваничне топонимије (В. И. Беликов), о проблемима давања личних имена у књижевном делу (М. В. Голомидова), о лексичкој реконструкцији на основу историјске антропонимије (И. А. Кюршунова), о географским именима Алтаја на картама из 16—19. века (О. Т. Молчано-

ва), о неким општим проблемима ономастичке лексикографије (М. Э. Рут), о типологији историјских урбанонима — на материјалу из старог Новгорода и старе Москве (Т. П. Соколова). На поподневној сесији последњег дана прочитани су реферати о проблемима етимологизације презимена стариначког становништва Ханги-Мансијске аутономне области (Т. Н. Дмитријева), о ономастичком карикирању (И. В. Крюкова), о вепским картама у топонимском атласу Карелије (И. И. Муллонен), о прагматичким моделима личних имена у рекламама (Т. П. Романова), о различитом приступу проучавању ономастике књижевног дела са становишта науке о језику и науке о књижевности (А. А. Фомин), о Евроазији и економији у огледалу ономастике (Е. Hoffman), о лику Св. Петра у украјинским коледарским песмама (А. В. Юдин).

Још три секције посвећене су ономастичкој тематици комбинованој са другим сродним дисциплинама. У оквиру секције „Ономастичка и дијалекатска лексикографија и лексикологија” саопштени су реферати о називима одеће у пермским говорима као извору етнокултурних информација (Ю. В. Зверева), о типологији ономастичких речника (Н. М. Ивашова), о регионалној специфичности фразеологије (Е. С. Коган), о лексикографском опису језерске хидронимије Белозерја — речник и електронска база података (А. А. Макарова), о топонимији као материјалу за реконструкцију апелативне лексике (А. В. Приображенский), о методолошким принципима рада над речником микротопонима Моравске и Шлезиије (L. Šižmarová), о речнику микротопонима Моравске и Шлезиије — теоријски и интерпретациони аспект (М. Šipková), о дијалекатским етимолошким речницима као изворима за проучавање регионалне културе — на материјалу историјско-етимолошког речника руских говора Алтаја (Л. И. Шелепова).

У оквиру секције „Историјско-културолошки аспекти ономастике” изложени су радови о енглеским топонимима са хришћанским асоцијацијама (В. В. Алпатов), о семантичкој реконструкцији хрононимских деривата (О. В. Атрошенко), о типологији географских назива у пословној преписци 14—15. века (Е. Н. Иванова), о застарелим географским терминима у топонимији Средњег Урала (Е. Э. Иванова), о личним именима у речнику руских народних говора (Е. В. Колосько), о презименима у Вологди у прошлости и данас (Н. В. Комлева), о етнонимима као предмету етнолингвистике — на материјалу етнонимије пермске области (Т. А. Сироткина), о језичкој слици и варирању личног имена (Л. А. Феоктистова).

У оквиру секције „Име у тексту и социјуму” прочитани су радови о „ваназбучним” графичким средствима у савременој руској ономастици — на материјалу надимака и имена у рекламама (С. О. Горяев, Е. Д. Пестерева), о појавама трансференције и интерференције у топонимијском систему Источног Забајкаља (Р. Г. Жамсаранова), о „дисконимима” и „мелонимима” у „хеви метал” музици — ономасиолошки аспект (Д. В. Пьянкова), о башкирским антропонимима некад и сад (З. М. Раемгужина), о називима рејона и микрорејона у системима урбанонима провинцијских градова (Р. В. Разумов), о репертоару номинационих модела у

ергонимији два руска града (О. С. Смирнова), о особеностима именованња јувелирских брендова (Т. Г. Федотовских), о ономастикону у монголским романима — етнолингвистички аспект (С. В. Шойбонова).

Етнолингвистика и етимологија биле су заједнички заступљене у двама секцијама (у укупно четири сесије), а свака од њих понаособ комбинована је и са другим гранама — етимологија са контактологијом а етнолингвистика са лексиком и фразеологијом, односно са социоллингвистиком и географијом културе. У оквиру трију сесија секције „Етнолингвистика и етимологија” прво су након свечаног отварања изложени уводни реферати о искуствима дијалекатске етимологије (Ж. Ж. Варбот), о топонимији древне Скитије (А. Лома), о етноконфесионалној лингвистици (С. Е. Никитина), о стереотипу и слици света (С. М. Толстая). На подневном заседању на програму су били радови о етнолингвистичким алузијама у белоруском етимолошком речнику (М. П. Антропаў), о номинацији, аутономинацији и вредновању различитих конфесија у народној култури (О. В. Белова), о неким називима свадбе код Словена (А. В. Гура), о принципима номинације песама у руској народној традицији (О. А. Пашина), о етнолингвистичким аспектима терминологије рачунања у старобелоруском језику (Е. Н. Руденко), о новим етимологијама из сфере прибалтичко-финско-словенских језичких контаката (Ј. Saarikivi), о словенској етно- и глотогенези у представама православних Словена на прагу новог века — на материјалу славеносрпских „Хроника” Ђурђа Бранковића (А. Kretschmer), о Вацлаву Махеку као оснивачу брњанске етимолошке школе (И. Janušková). Последњег дана саопштени су реферати о називима за „спрат” у словенским језицима (Ј. Влајић-Поповић), о слици света садржаној у тестаментима са територије Белорусије писаним на пољском језику (А. А. Кожинова), о семантичком развоју **kož-* и **skor-* из етнолингвистичке перспективе (И. А. Седакова, Е. Л. Березович), о терминима горења у контексту културе ране земљорадње (Л. В. Куркина), о новом животу старе лексике — лексика из Оште у речнику Куликовског (С. А. Мызников), о народној демонологији Закарпатја са етнолингвистичког аспекта (А. А. Плотникова), о семантичкој мотивацији — на материјалу словенских придева (М. Jakubowicz).

У оквиру секције „Словенска етимологија и етнолингвистика” изложени су реферати о терминологији обраде конопље — пример речи *йа-брѣшнѣ* (М. Бјелетић), о руској лексеми *ад* у поређењу са другим језицима (Е. Л. Березович), о лику Богородице у словенској фитонимији и етноботаници (В. Б. Колосова), о симболици инсеката у народној медицини код Словена (Ю. А. Кривошапова), о специфичности функционисања модела савијања у лексичко-семантичком пољу „снага, здравље / слабост, болест” (С. А. Мельникова), о особеностима семантичке организације словенских гнезда **debel-*, **tǎlst-*, **grub-* (К. В. Пьянкова), о називима месеца у грчком народном језику: корен *φεγγάω-/φεγγ-* (О. В. Чёха), о концептима „половина” и „један и по” у руској и пољској слици света (Е. В. Шабалина).

У оквиру секције „Етимологија и контактологија” прочитани су радови о руским дијалекатским фразеологизмима *дожить до токи*, *до-*

жить до тюпы (О. В. Мищенко), о етимологији северноруске лексеме *поча* (Н. В. Кабинина), о етимологији топонима *Кармак* (Н. В. Лабунец), о топоформанту *-ngVI-nkV* у топонимији Карелије (Д. В. Кузьмин), о методолошким проблемима третирања позајмљеница из турских језика у етимолошким речницима словенских језика (С. Петровић), о етимологисању сложеница угро-финског порекла у руском језику (О. А. Теуш), о критеријумима за разграничавање циганских позајмљеница у руском језику — на примеру изведеница од корена *(p)ром-* „Циганин” (В. В. Шаповал), о примени семантичке типологије у процесу етимологисања позајмљеница — на примеру лексеме *фарабат* (О. Г. Щитова).

У оквиру секције „Лексика и фразеологија у огледалу етнолингвистике” саопштени су реферати о орнитолошком коду у „језику” уст-цилемске народне културе (Т. Н. Бунчук), о одразу обредне концептуалне семантике у кључним речима фолклорног текста (Ю. Н. Ильина), о имену човека у огледалу метајезичке рефлексije носилаца дијалекта (Е. Д. Казакова), о означавању предака у архангелским говорима — на примеру назива *дедки-прадедки* (И. Б. Качинская), о идентификацији имена митолошког лика (К. А. Климова), о ситуацији угошћавања у језичкој слици света (Т. В. Леонтјева), о етностереотипима у новогрчком фолклору (С. А. Сиднева), о социјалној симболици одеће у светлу руске језичке традиције (А. В. Тихомирова).

У оквиру секције „Етносоциolingвистика и географија културе” изложени су радови о лексици из сфере исхране којом се карактерише имовно стање човека (А. А. Едалина), о женским покривалима за главу на Руском Северу са етнолингвистичког аспекта (О. Н. Крылова), о забранама код старовераца Латгалије (Е. Е. Королева), о особеностима номиновања предмета према облику (Ю. В. Пинжакова), о слици границе у совјетским патриотским песмама 30-их година XX века (Е. В. Попова), о магијској лексици у руским говорима пермске области (И. И. Русинова), о говорном портрету старовераца млађе генерације у Орегону (Т. Б. Юмсунова), о формирању регионалног етничког модела — на материјалу Средњег Прииртишја (А. А. Юнаковская).

Велика је заслуга организатора скупа што је учеснике дочекао већ одштампан зборник са преко стотину резимеа, на 320 страна. Из објективних разлога, интегралне верзије свих поднетих реферата неће се наћи на једном месту. Домаћини су у могућности да у оквиру редовне едиције јекатеринбуршког часописа *Вопросы ономастики* штампају ономастичке радове, док су аутори етимолошких радова позвани да их објаве у московском часопису *Этимология*.

Посебно треба истаћи да организација овог великог скупа не би била тако успешна да у њу није био укључен вредни подмладак Катедре за руски језик и општу лингвистику Филолошког факултета Уралског државног универзитета чији су асистенти поднели највећи терет припреме зборника резимеа и комуникације са многобројним гостима, али и врло успешно учествовали у конференцији са запаженим рефератима.

На крају треба рећи да су љубазни домаћини све осмислили тако да се и поред згуснутог радног дела нађе времена и за предак, током којег

су гости могли ближе да се упознају са локалном историјом и фолклором: не само да су конференцију организовали у пријатном амбијенту одмаралишта „Зеленый мыс” на обали језера Таватуј — захваљујући чему су гости имали прилику да чак двапут пређу чувену линију која дели Европу од Азије — већ су уприличили и полудневни излет на коме су се учесници сусрели са лепотама Средњег Урала — са градом Невјанском, селима Таволги и Бињги и предивном природом. Због овакве разноврсности програма и топлог гостопримства које се осећало на сваком кораку, ова ће конференција свима остати у најлепшој успомени.

P.S.

Нажалост, пошто је ова хроника већ била написана, примили смо тужну вест да је професор Александар Константинович Матвејев преминуо 10. октобра 2010. године. Овај доајен јекатеринбуршке лингвистике, дописни члан Руске академије наука, заслужни научник Руске федерације, оставио је иза себе огромно дело како у педагошком тако и у научном раду. Осим личног ауторства десетак књига и више стотина чланака из области историје руског језика, ономастике, етимологије, угро-финских студија, био је оснивач једне од најактивнијих топономастичких експедиција у Русији и прве образовно-научне топономастичке лабораторије чији су резултати надалеко прославили уралску ономастичку школу. Поврх свега, проф. Матвејев је био главни уредник више истакнутих лингвистичких часописа: *Известия Уральского университета*, *Вопросы ономастики*, *Русская диалектная этимология*, *Финно-угорское наследие в русском языке*. Његовим одласком руска наука изгубила је једног од својих водећих истраживача, чије ће дело остати трајно у њу уграђено.

Марта Бјелејић, Јасна Влајић-Појовић

Институт за српски језик САНУ
Етимолошки одсек
Београд
marta.bjeletic@isj.sanu.ac.rs
jasna.vlajic@isj.sanu.ac.rs